

שמחה מהולה בדאגה: המהלכים שהובילו לשחרור מעידים על פגיעה במעמדה של ישראל

written by פרופ' קובי מיכאל | 12.05.2025

שחרורו הצפוי של החייל עידן אלכסנדר, המוצג כמחווה של חמאס לנשיא טראמפ, הוא למעשה תוצאה של משא ומתן ישיר שניהלה ארה"ב עם חמאס מעל לראשה של ישראל. זו הפעם השנייה שהממשל הנוכחי פועל באופן הזה, זכור המשא ומתן שניהל השליח המיוחד אדם בוהלר, שהופסק והממשל אף התנער ממנו. חשוב לראות ולהבין את המהלך הנוכחי כחלק מרצף של פעולות הממשל האמריקאי, שיש בו כדי להעיד על שיבוש ביחסי המדינות ועל פגיעה במעמדה ובנכסיותה של ישראל במרחב ועל צמצום מרחב התמרון שעומד לרשותה ברצועת עזה, תימן ואיראן ואולי אף בסוריה בעתיד לבוא.

אין ספק, שלבם של כל הישראלים מתמלא בשמחה עם שחרורו הצפוי של עידן אלכסנדר, שישחרר מהתופת החמאסית. אלא, שלצד השמחה, לא ניתן להתחמק מהתסכול הקשה שאוחז בבני משפחות החטופים ובאזרחים ישראלים רבים, הנחרדים מפני ההפליה שבין החטופים הישראלים, בין אלו בעלי אזרחות נוספת על אזרחותם הישראלית לבין אלו שאינם. חמור מכך, המהלך שהובילה ארה"ב, כמו גם התבטאויותיו של השגריר האקבי בהתייחסותו לתגובה אמריקאית לירי הטילים על ידי החות'ים בהתייחס ל-700,000 אזרחים אמריקאים החיים בישראל, מצביע על העדפה אמריקאית ברורה את אזרחיה הישראלים על פני שאר הישראלים. להעדפה הזו נלווה תג מחיר מבחינת ישראל והוא בהחלט לא מוסיף לחוסנה וליכולתה להשתמש בממשל האמריקאי וביחסים המיוחדים בין המדינות כמנוף בהתייחס לאינטרסים הרחבים והחיוניים שלה.

המהלך האחרון של הממשל האמריקאי בצל ביקורו הצפוי של הנשיא טראמפ בערב הסעודית, שם כנראה גם צפוי להיפגש עם נשיא סוריה אלג'ולאני ועם נשיא הרשות הפלסטינית אבו מאזן, הוא עוד מהלך בסדרת מהלכים בעייתיים, שהחלו עם ההחלטה לנהל משא ומתן עם איראן, להפסיק את המערכה הצבאית נגד החות'ים, לתמוך את נשיא טורקיה ולהימנע מללחוץ עליו לשנות את מדיניותו המסוכנת כלפי ישראל, ובכלל זה בסוריה, והתבטאויות נגד המאמץ הצבאי ברצועת עזה ² "מרכבות גדעון", והצגתו כמיותר ומזיק.

קשה שלא להתייחס לרצף האירועים הזה כאל משבר ביחסי ישראל-ארה"ב וכאל פגיעה במעמדה של ישראל ובנכסיותה בעיני השחקנים האזוריים. המהלך האחרון ייצר לחמאס הישג משולש ונתפס כמהלומה לישראל. ההישג הראשון של חמאס הוא בעצם ניהול משא ומתן ישיר עם ארה"ב מעל לראשה של ישראל. בעצם ניהול המשא ומתן יש כדי להעצים את חמאס,

המתנהלת למול המעצמה החזקה בעולם ולבסס את הלגיטימציה הבינלאומית שלה. בנוסף, המשא ומתן תוקע טריז בין ישראל לבין ארה"ב, מגביר את המתח ואת המבוכה ביחסי המדינות ומקרין באופן שלילי על דימויה של ישראל ועל עוצמתה מכוח יחסיה המיוחדים עם ארה"ב וקרבתה לממשל. ההישג השלישי של חמאס הוא הישג תודעתי, כשבעצם המהלך והמחווה לנשיא טראמפ, מצליחה חמאס להעמיק את משבר האמון בין חלקים בחברה הישראלית לבין הממשלה, לשסות חלקים של החברה הישראלית אלו באלו ולזרוע מבוכה ומתח אפילו בקרב משפחות החטופים.

בתנאים שנוצרו, בהנחה שאין כאן מהלך מתוחכם ונסתר, שתכליתו לזרוע בוקא ומבולקא ולהזיז את השחקנים האזוריים ממרחבי הנוחות שלהם ולהביא רעיון חדש או יוזמה יצירתית, ישראל מוצאת את עצמה בסוג של מיצר אסטרטגי כשחופש הפעולה שלה נשלל או לכל הפחות מוגבל באופן משמעותי. הצרת מרחב התמרון והפעולה של ישראל בא לידי ביטוי בשלוש גזרות: רצועת עזה, תימן ואיראן ובהמשך אולי גם בסוריה. בהתייחס לרצועת עזה, עלולה ישראל למצוא עצמה מוגבלת בכל הנוגע לחופש הפעולה הצבאי, קרי בהוצאה לפועל של "מרכבות גדעון". זאת מאחר ומהתבטאויות בכירי הממשל האמריקאי ובכלל זה הנשיא טראמפ בעצמו, ניתן להבין כי בכוונת הממשל למנף את ההישג שבשחרור עידן אלכסנדר ליצירת מונטום בכיוון של עסקת חטופים כוללת, שאחריתה גם סיום המלחמה כשחמאס נותרת בפועל על מכונה כריבון אפקטיבי. בהינתן תרחיש זה, ישראל עלולה לסיים את המלחמה ללא הכרעת חמאס, במה שיתפרש כניצחון אוליטימטיבי של חמאס ותבוסה אוליטימטיבית של ישראל. תוצאה כזו הנכפית על ישראל מחלישה את ישראל אבל חמור מכך, מעמידה אותה בפני איום בהתהוות ברצועת עזה ובפני מציאות של התחזקות ציר ההתנגדות כולו שישאב עידוד רב מההישג המרשים של חמאס ומחולשת ישראל, כשהספק לגבי שחרור כל החטופים עדיין מקנן.

ככל שמדובר בתימן, הרי שמהלך צבאי עצים נגד החות'ים עלול להוביל את החות'ים לפעול נגד ערב הסעודית, שהפכה, יחד עם קטר, לפנינת הכתר בעיני הממשל האמריקאי. החות'ים שמבינים את הרגישות האמריקאית לפגיעות הסעודית, עלולים בהחלט לנצל זאת כדי להוביל את ארה"ב לכפות על ישראל את מיתון המהלך הצבאי או הפסקתו. מאחר וטראמפ, למרות אהדתו לישראל, שייכתן ונסדקה משהו בשל המתח הגובר ביחסיו עם ראש הממשלה נתניהו, נאמן לאינטרסים החיוניים לארה"ב ולו ובהחלט עלול לכפות על ישראל את הפסקת המהלך הצבאי נגד החות'ים או ריסונו והגבלתו, כישראל ממשיכה להיות נתונה לשיגור טילים וכטב"מים משטח תימן לשטחה. והרי ארה"ב לא היססה להפסיק את המערכה הצבאית נגד החות'ים גם כאשר אלו ממשיכים לשגר טילים וכטב"מים לעבר ישראל בקצב של אחד ליומיים.

ככל שמדובר בזירה האיראנית, המציאות המסתמנת היא המורכבת והמאתגרת ביותר עבור ישראל. קשה לראות מצב בו ישראל תוקפת את איראן במהלך משא ומתן פעיל בין ארה"ב לבין איראן ועוד יותר קשה להניח אפשרות כזו בהינתן הסכם שיושג. לפיכך, ישראל אינה חופשיה לפעול להסרת האיום הגרעיני האיראני להבנתה וכל שנותר לה הוא לקוות שהמשא ומתן יעלה על שרטון או שבמקרה שיושג הסכם, יהיה זה הסכם טוב בהרבה מקודמו.

שמחת שחרורו הצפוי של עידן אלכסנדר נמהלת לפיכך בדאגה עמוקה מפני הבאות בכל הנוגע לאיתנות היחסים בין ישראל לבין ארה"ב, מידת המחויבות של הנשיא וממשלו לאינטרסים החיוניים של ישראל, מצמצום מרחב התמרון והפעולה של ישראל, מההישג המשולש של חמאס ומפגיעה במעמדה האזורי של ישראל ונכסיותה, אלא אם יש כאן משהו שאיש מאיתנו לא רואה ואינו מבין והלוואי שכך.

התפרסם במקור ראשון, בתאריך 12.05.2025.